

Roller Lászlóné – Roller Boglárka

Centralizáció vs. decentralizáció? Tankönyvpolitika a német nyelvű uniós tagállamokban¹

A tankönyvkiadás az Európai Unióban gazdasági tevékenység. A tankönyv áru. A könyvkiadásra mint gazdálkodói tevékenységre a közösségi versenyjog szabályai vonatkoznak, amelyek a szabad versenyt hivatottak biztosítani az Európai Unión belül. A tankönyvre mint áru a belső piacra vonatkozó közösségi jogot kell alkalmazni. A tankönyv áruként elvileg egy határok nélküli belső piacon bármely tagállamban gyártható, és bárhol értékesíthető. A tagállamok oktatási rendszereinek, a tanterveknek és prioritásainak a különbözőségei, a nyelvi akadályok ezt csak igen csekély mértékben teszik lehetővé, leginkább csak az idegen nyelvű vagy többnyelvű kiadványok, nyelvkönyvek esetében. A tankönyvkiadás csak korlátozottan tudta kihasználni a határok nélküli piac adta lehetőségeket.

BEVEZETÉS

A tankönyvkiadás a nemzeti oktatáspolitikája része, ezért a tankönyvet mint árut, és a tankönyvkiadást mint gazdasági tevékenységet nem lehet kizárólagosan közgazdasági szempontból vizsgálni. A tankönyvek a társadalom számára a műveltség egyik legfőbb forrását képezik. Az oktatás és a nevelés eszköze, amely a családi közösségben megvalósuló nevelés mellett az egyének társadalmi azonosságtudatát, értékrendszerét, és szemléletét erőteljesen befolyásolni tudja.

Az Európai Unióban léteznek törekvések a nemzeti oktatáspolitikák összehangolására. Már 1974-ben, az Európai Közösség oktatási miniszterei megfogalmazták az oktatásügy területén való együttműködésről szóló határozatban² az együttműködés általános alapelveit, de a határozat hangsúlyozta, hogy az oktatásügy tagállami, nemzeti kompetencia, és az együttműködés, illetve az összehangolás is csak korlátok közt valósulhat meg. A nemzeti oktatási rendszerek összehangolása, valamint a tagállamok közötti nagyobb mértékű együttműködés a hetvenes évektől az európai integrációs folyamatok egyik célkitűzése volt. A megvalósítás azonban csak lassan haladt előre.

¹ Szerzők megjegyzése: A tanulmány a 2010 novemberében lezárt kutatásunk eredményeit tartalmazza.

² Az oktatásügyi miniszterek 1974. június 6-i határozata az oktatásügy területén való együttműködésről. EK Hiv. Lap. C/98. szám, 2.

A Maastrichti Szerződés (1992) már konkrétan rögzítette az EU felelősségét a tagállamok közötti együttműködés ösztönzésében, amely elv innentől fogva a későbbi módosító szerződésekben is megjelent.³

Az új évezredben az oktatásügy és a képzés ismét fókuszba került, amikor a 2000-ben meghirdetett, és azóta részben kudarcra zárt Lisszaboni Stratégia⁴ is az oktatást jelölte meg az unió hosszú távú makrogazdasági céljai megvalósításának egyik kulcsterületét. A tudásalapú társadalom és a gazdaság teremtette kihívásoknak csak az oktatáspolitikán keresztül lehet megfelelni. A 2010 márciusában meghirdetett, újabb tízéves periódusra szóló EU 2020 uniós fejlesztési stratégia⁵ szintén prioritásként kezeli az oktatáspolitikát.

E törekvések nemcsak az uniós és nemzeti intézmények működésében jelennek meg, hanem a vállalati szférában is. A nagyobb forgalmú tankönyvkiadók között növekvő mértékben léteznek speciális együttműködési formák, például közös projektek, vállalati szövetségek és megjelentek a multinacionális, több tagállamban tevékenykedő tankönyvkiadó cégek is.

A huszonhét tagú Európai Unióban továbbra is igen jelentős különbségek vannak az egyes nemzeti oktatási rendszerek között.⁶ A tagállamok gyakorlatában alapvetően két modell megközelítést, alapjegyeit találhatjuk meg, a liberális brit és a szabályozottabb kontinentális modellt. Ez utóbbi jellemző a német nyelvterületű tagállamokra.

Német nyelvterületen a szabályozottság kétféleképpen jelenik meg, Ausztria centralizált és a Német Szövetségi Köztársaság decentralizált modelljében.

AUSZTRIA

A német nyelvterületű országok között Ausztriában a leginkább centralizált az oktatási rendszer. A bécsi szövetségi kormány hatáskörébe és irányítása alá tartozik mind a nemzeti alaptantervek kidolgozása, mind az iskolák anyagi támogatása, továbbá az iskolák működtetését érintő szabályozás is. A többi uniós tagállamtól eltérően Ausztriában az oktatási törvény az alkotmány részét képezi, éppen ezért bármilyen változtatás a parlament kétharmados többségének szavazatát igényli.⁷ Ausztriában e nagyfokú centralizáció jellemző a tankönyvek szabályozási és finanszírozási kérdéseire is.

3 Lásd *European strategy and co-operation in education and training*. Európai Bizottság, Oktatás és Kultúra DG. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc28_en.htm

4 *Lisszaboni Stratégia* Lásd Arató Krisztina és Koller Boglárka: *Európa utazása. Integrációtörténet*. Gondolat Kiadó, 2009, 232-236.o.

5 Communication from the Commission Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. COM(2010) 2020, Brüsszel, 2010 március 3. http://europa.eu/press_room/pdf/complet_en_barroso...007...europe.2020...en_version.pdf.

6 A tagállami oktatási rendszerekről összefoglalást Ld. Eurybase. Description of Education Systems. http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/index_en.php

7 Ld. Egyébként e nagyfokú centralizáció gyökerei a Habsburg Monarchia 1869-es iskolatörvényéhez vezethetők vissza. Lásd Flippo, Hyde: *The German Way. Aspects of Behavior, Attitudes, and Customs in the German-Speaking World*. McGraw-Hill/Passport Books, 1999.

Tartalmi szabályozás

Ausztriában központi tantervek szerint folyik az iskolai oktatás. A tanterv megfogalmazza a nevelési, fejlesztési területeket és a kötelező tantárgyakat, éves bontásban előírja a heti órakeretet is.

A tanterv ezen túl megszabja a nevelési és oktatási követelményeket, amelyeken az iskola a saját tantervében, illetve tanmenetében csak a súlyponti helyeken változtathat.

A tantervnek történő megfelelés döntő fontosságú szempont a tankönyvek, taneszközök jóváhagyásakor. Csak olyan tankönyv hagyható jóvá, amely teljes mértékben megfelel a tanterv által előírt követelményeknek. Így az iskolákban, a tantervben meghatározott tartalmi szabályozás, legfőképpen a tankönyveken keresztül realizálódik.⁸

Tankönyvkiadás

Ausztriában is, mint több európai országban, a könyvkiadói szakma az elmúlt évtizedben jelentős változásokon ment keresztül. A legfontosabb változás: Az állam egyre inkább kivonul a könyvkiadásból.

- Új technikai megoldások jelennek meg a kiadói, nyomdatechnikai eljárásokban, és a forgalmazás terén is.
- A könyvpiac, a tankönyvpiac is egyre inkább nemzetközivé válik.

Ausztriában kutatásokat végeztek az új tendenciák hatásairól, előnyeiről és hátrányairól.

A kutatások eredményei arra is rávilágítottak, hogy a nagy, nemzetközi könyvkiadók megjelenése segítheti az európai kultúra alaposabb megismerését, és az európai identitás kialakítását és megerősítését, de nem szabad, hogy ez a hazai kultúra megismerését, megszerettetését háttérbe szorítsa.

A tankönyvpiaci kutatások azt is megmutatták, hogy sokszor előfordul, hogy a hazai, minőségi munkát végző kiadók nem tudnak versenyezni a nagy multinacionális, elsősorban német kiadókkal, részben a méretgazdaságossági hátrányaik miatt. Egy multinacionális cég, amely több országban is tevékenykedik, a gyártás egyes lépéseit más és más országokban is el tudja végeztetni. Ott veszi a gyártáshoz szükséges anyagokat, ahol azok a legolcsóbbak, ott végezteti a nyomdai, kötési munkálatokat, ahol az kevésbé költséges stb. Ez a hazai kiszolgáltató háttérpart is hátrányos helyzetbe hozhatja, amely végső soron növelheti a munkanélküliséget.

⁸ Lásd *Bildungsentwicklung Österreich 2004–2007*. Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur in Kooperation mit dem Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung, Wien 2008.

A tankönyvpiac szereplői Ausztriában

Egy évtizeddel ezelőtt Ausztriában 4 nagy kiadó (*Österreichische Bundesverlag* (állami tulajdonú), *Schulbuchverlag Jugend und Volks* (Bank Ausztria tulajdona), *Ed. Hölzel Verlag* (magántulajdonú), *Verlag Hölder-Pichler-Tempsky* (magántulajdonú) csaknem teljesen lefedte a tankönyvpiacot. Mellettük mintegy 80 kis magánkiadó is adott ki könyveket kis példányszámban.

Jelenleg az eredetileg állami tulajdonban lévő kiadók is teljes egészben, vagy csekély mértékű résztulajdonukat kivéve magánkézben vannak. Újabban a tankönyvpiacra jelentős szerephez jutottak a német kiadók (például *Cornelsen-*, *Veritas-*, *Dornerverlag* stb.)⁹ Ausztriában nagy súlyt fektetnek arra, hogy az országban leányvállalatként működő külföldi kiadókkal kötött szerződések kiküszöböljék azokat a hátrányokat, amelyeket a külföldi kiadók térhódítása az országnak jelenthet.

A kiadók komoly erőfeszítéseket tesznek azért, hogy tankönyveiket állandóan fejlesszék. Az ismeretek köre folyamatosan bővül és változik is, különösen a szakképzésben, ahol megjelentek az új eszközök, eljárások és anyagok. Aki ezt nem követi, az lemarad. A kiadók ezért igyekeznek hozzájutni a legújabb információkhoz. Ebben segítségükre vannak a szakképzéssel foglalkozó tudományos műhelyek. A kiadók szoros kapcsolatot alakítanak ki az iskolákkal és az is egyre jellemzőbb, hogy részt vesznek a tanárok továbbképzésében. Könyveik készítésébe, lektorálásába igyekeznek bevonni a szaktudományok és a pedagógiai gyakorlat jeles képviselőit, felkérlik őket tudományos előadások tartására és könyvismertetésekre.

A nagyobb kiadók az egyes tartományokban szakreferenseket alkalmaznak, akik az iskolákban bemutatják könyveiket és referenciadolgozatokat választanak ki, ahol kipróbálhatják kiadványaikat. Az ott szerzett tapasztalatokat hasznosítják új kiadványaikban, illetve a már meglévők átalakításában.

A tankönyveket nagyrészt gyakorló tanárok írják. Egyre ritkább az egyszerű mű, mert többnyire munkaközösségek alakulnak egy-egy új könyv megírására. A munkaközösség munkájában részt vesz a kiadó szakembere is. A kiadó az elkészült könyvet vagy kéziratot az előírásoknak megfelelően jóváhagyatja, majd szórólapokkal, mintapéldányokkal, és különböző információs csatornákon keresztül igyekszik az iskolákat meggyőzni arról, hogy a könyv jó és szükséges. A kiadók állandó piackutatást végeznek, hogy elsőnek jelenhessenek meg egy új művel a piacon. A tankönyvterjesztés is eltér a hagyományos terjesztéstől. A megrendelés, sőt a megrendelt könyvek árának kifizetése is az úgynevezett „Schulbuchaktion Online”¹⁰-on keresztül történik. A tankönyvterjesztő kereskedőt az iskola választja ki és vele megállapodik az iskolai terjesztés módjáról. A kiadó, az iskola mint megrendelő és a forgalmazó közös eszköze a tankönyvellátásban a *Schulbuchaktion Online*.

⁹ Az osztrák *schule.at* internetes portál összesen 15 kiadót sorol fel.

¹⁰ Erről a továbbiakban, a „Schulbuchaktion” ismertetése során még részletesebben szót ejtünk.

Tankönyvjóváhagyás

Ausztriában az engedélyezési eljárás iskolajogi előírások szerint történik.

A jóváhagyást erre a célra létrehozott szakmai bizottságok végzik.¹¹ Több ilyen bizottság működik iskolatípusnak és műveltségi területeknek megfelelően.

A tankönyvrendelet előírja, hogy a bizottságok ülésére a független szakértőkön kívül meg kell hívni a kiadó képviselőjét és a mű szerzőjét is. Ezzel a szakértői véleményekben megfogalmazódott problémák, kérdések közvetlen tisztázását biztosítják.

A jóváhagyó bizottság számára 4 hónap áll rendelkezésre, de szükség esetén ez 2 hónappal meghosszabbítható. A tankönyvjóváhagyás szolgálja a tankönyvek első minőség-ellenőrzését.

A jóváhagyáshoz a tankönyvrendelet szempontsora ad:

1. A jóváhagyás elsődleges szempontja a *tantervnek való megfelelés*. Ez azonban Ausztriában nem jelenti azt, hogy a könyvnek a teljes tantervi anyagot tartalmaznia kell. A tankönyv a tantervi követelmények egy részének kielégítésére szolgál, bizonyos feladatokat a pedagógusok önálló munkájával, illetve más taneszközökkel, médiumokkal is teljesíteni lehet. A jóváhagyó bizottságoknak jelentéseikben ki kell térniük a tantervi megfelelésre, illetve jelezniük kell az eltéréseket.
2. Fontos cél, hogy a tankönyv készítse *aktivításra, öntevékenységre* a tanulókat. Ez nem azt jelenti, hogy munkatankönyvet kell készíteni, hanem azt, hogy a szerző külön szövegrészekkel, ábrákkal, kérdésekkel fejleszteni tudja a tanuló tudását, képességeit.
3. A könyv tartalmában meg kell, hogy feleljen a *tudományosság elvének*. Ehhez a követelményhez kapcsolódva fontos szempont a tanuló életkori sajátosságainak figyelembevétele.
4. A könyvek megfelelnek az *osztrák nemzeti sajátosságoknak*. Ez a feltétel az utóbbi időben kiegészült az *európai sajátosságokkal*.
5. A könyvnek alkalmasnak kell lennie az *állampolgári nevelésre*.
6. Kulcskérdés a könyv *nyelvezete*. Itt ismét megjelenik feltételként az életkori sajátosságoknak való megfelelés. Ez nem csupán a nyelvhelyességet jelenti, hanem azt is, hogy a nyelv megértéséhez egy adott korcsoportnak megfelelő legyen a mondatok hossza, a szakkifejezések, adatok mennyisége stb. Ez utóbbi feltételt a rendelet nem számszerűsíti, a vélemény a pedagógiai gyakorlat alapján adódik.
7. Végül követelmény, hogy a tankönyv megfeleljen a *célszerűség elvének*. A könyvek pedagógiai értékelése során figyelembe kell venni a terjedelmet, a formátumot, a betűméretet, a könyvkötést, az illusztrációk számát, a művészi értéket, valamint ezekkel összefüggésben a tankönyv árát.

¹¹ Lásd Az 1974-es oktatási törvény (*Schulunterrichtsgesetz* 14.§, 15§.)

A tankönyvek gazdasági szempontok szerinti megfelelését minden egyes könyvre külön kell megvizsgálni. Nincs árkorlát. A kiadónak nyilatkoznia kell a könyv előállításával, forgalmazásával kapcsolatos összes költségéről. Ezt számlákkal is igazolnia kell. Ha a jóváhagyást megadó illetékes hatóság elfogadta az árat, a pénzügyminisztérium még mindig bekérheti a szerződéseket, számlákat.

A költségvetésben pontosan meg kell adni a tervezett példányszámot. Az árkalkulációt a könyv használatában érintett populáció 50 százalékára kell tervezni.

Ez az eljárás bonyolult, de előnye, hogy a könyv ára nem szakad el teljesen a könyv előállításának tényleges költségeitől. Ezért a kiadók a szükséges, de kisebb példányszámú könyveket is nagyobb veszteség nélkül tudják gyártani.

A tankönyvtámogatás rendszere, finanszírozás

Ausztriában a *Schulbuchaktion* (Tankönyvakció)¹² egy családpolitikai és képzéspolitikai szolgáltatás, amely enyhíti a szülők gyermekeik oktatásából eredő anyagi terheit és hozzájárul az esélyegyenlőség minél nagyobb fokú érvényesüléséhez. Ezeknek az akcióknak a keretein belül 1973 óta az osztrák iskolák tanulói a szükséges taneszközökhöz (10% szülői önrészesedés mellett) ingyenesen juthatnak hozzá.

A Szövetségi Gazdasági, Családügyi és Ifjúsáspolitikai Minisztérium a program megszervezéséért és a finanszírozásáért felel, míg a Szövetségi Oktatási, Művészeti és Kulturális Minisztérium a pedagógiai ügyeket, a didaktikai irányvonalak meghatározását és a tantervi követelményeket koordinálja.

Projekt partnerekként a *Schulbuchaktion* résztvevői még a különböző szakmai szövetségek, a tankönyvkiadók és a tankönyvkereskedők is. Az IT-szolgáltatásokról megbízásos alapon a szövetségi számítástechnikai központ gondoskodik (*Bundesrechenzentrum*).

A *Schulbuchaktion* szolgáltatásait¹³ valamennyi állami alap- és középfokú oktatásban tanuló, valamint a tankötelezettséget magániskolában és otthoni tanulóként végző tanuló igénybe veheti.

A tankönyveket a tankönyvlistákról (alaplista az iskolai tankönyvek és külön függelék a szakkönyvek számára) az iskolaformáknak megfelelően egy főre meghatározott költségkeretek figyelembevételével rendelik meg az iskolák.

A könyvek mellett a könyvekhez internet segédletek, CD-ROM-ok, DVD-k, audió-CD-k és egyéb taneszközök is rendelhetők. Ezeknek azonban meg kell felelniük az iskolaformákra elfogadott tanterveknek és a modern pedagógiai követelményeknek.

12 A *Schulbuchaktion*-t az osztrák Szövetségi Gazdasági, Családügyi és Ifjúsáspolitikai (*Bundesministerium für Wirtschaft, Familie und Jugend*) valamint a Szövetségi Oktatási, Művészeti és Kulturális minisztériumok (*Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur*) tartják fenn.

13 Ausztriában egy tanévre kb. 6000 iskola 1,2 millió tanulója részére, összesen 8,2 millió új tankönyvet, 8000 egyéb művet forgalmaznak. Ennek éves költsége körülbelül 100 millió eurót jelent.

Az iskolák a hivatalos jegyzéken lévő könyveken, segédeszközökön kívül, egyéb tankönyveket is rendelhetnek a tankönyvrendelési költségkeret terhére, a keret 15 százalékáig.

Az egy tanulóra jutó tankönyvkeret az a legnagyobb összeg, amilyen értékben számára tankönyvet és taneszközt lehet rendelni. Ez az összeg iskolatípusként és iskolaszintenként különböző. Jelenleg az egy tanulóra eső maximális összeg 50 és 211 euró között változik.¹⁴ A szülők által viselt önrész ennek megközelítőleg 10 százaléka, jelenleg 5,8 és 23 euró között lehet.¹⁵

Külön maximális összegeket határoztak meg azok számára, akik hitoktatásban részesülnek, továbbá a nem német anyanyelvűek anyanyelvi oktatásához, valamint a kétnyelvű oktatás tankönyveinek és egyéb taneszközeinek rendelésére.

Az ingyenes tankönyvek a tanulók tulajdonát képezik. Amennyiben a tanulók úgy gondolják, akkor azokat visszaadhatják az iskolának, azonban ez nem kötelező. A visszaszolgáltatott tankönyvek és a taneszközök az iskolákban újra felhasználhatók, hasznosíthatók. Ez nagyobb mozgásteret biztosít az iskolák számára. Ha egy iskola az egyik tanévben beszedi a használt tankönyveket, és ezért kevesebbet rendel a megfelelőkből, akkor marad pénze arra, hogy megvegyen drágább, de az oktatásban hasznos más tankönyveket is.

A tankönyvek és taneszközök rendelése a Schulbuchaktion online internetes felületén keresztül történik.

A „Schulbuchaktion Online” 2001 óta a tankönyvek és taneszközök rendelése és számlázási folyamata (Schulbuchaktion) lebonyolításának központi eszköze. A 2009/2010-es tanévben a folyamatok hatékonyságának további növelése érdekében bevezették az elektronikus fizetési módot is, amely a korábbi tankönyvátutalások helyébe lépett. A tankönyvrendelések online lebonyolítása, valamint a tankönyvek digitális tartalomfejlesztése tekintetében Ausztria az uniós tagállamok között élenjár.

Iskolai tankönyvhasználat

A tankönyvek az oktatásban elfoglalt szerepük szerint igen különbözők lehetnek. Többnyire olyanok, amelyek egyszerűen tartalmazzák a tantervben előírt tananyagot vagy annak egy részét, és magyarázatokkal, kérdésekkel, feladatokkal segítik a megértést, a gyakorlást, illetve összefoglalásaikkal az ismétlést. Mások az új pedagógiai környezetben, az eszközök integrált felhasználásának irányítására is szolgálnak. Ily módon vesznek részt a tartalom elsajátításában, illetve a fejlesztési feladatok ellátásában.

Az iskolákban tantárgyi, szakmai munkaközösségek tevékenykednek. A tankönyvkinálattól a szakmai munkaközösségek választják ki a számukra leginkább megfelelő tankönyvet. Döntésük elsősorban szakmai szempontú, ami azt jelenti, hogy a tantervi témának, vagy

14 Höchstgrenzen für die Durchschnittskosten pro Schüler (Limits) 2010/2011. www.bmukk.gv.at/medienpool/15776/0809-limitvorinformation.pdf.

15 Schulbuch-Selbstbehaltbeträge im Schuljahr 2010/11. www.bmukk.gv.at/medienpool/18974/1011_selbstbehalte.pdf.

fejlesztési, képzési feladatnak legjobban megfelelő könyvet választják, figyelembe véve az ahhoz kapcsolódó egyéb taneszközöket is. E mellett döntésüket befolyásolja a költség-takarékossági szempont is. Az iskolai szakmai munkaközösségeknek igen fontos szerepük van az intézmény minőségbiztosításában is. Munkájukkal (a pedagógiai munkához szükséges információk felkutatása, beszerzése, saját továbbképzésük megszervezése, iskolai tudásfelmérések elvégzése és értékelése stb.), amelynek része a tankönyvek kiválasztása is, biztosítják az iskolán belüli oktatási, nevelési munka minőségét.

Az oktatásban a minőségellenőrzés is kiemelt feladat. Ausztriában igen jól felépített iskolafelügyeleti (*Schulinspektion*) rendszer működik. Minden tartományban tevékenykedik egy oktatási tanács (*Landesschulrat*), és ezen belül az egyes kerületeknek is van oktatási tanácsa (*Bezirksschulrat*), melyhez általános és szakfelügyelők (*Schulinspektorinnen und Schulinspektoren*) tartoznak. Ők felügyelik az iskolákban folyó munkát, és véleményükkel – ilyen irányú igény esetén –, segítik a munkaközösségeket a tankönyvválasztásban is. Ezen kívül az iskolákban tapasztaltak alapján véleményükkel, javaslataikkal segítik az oktatási minisztérium (lásd Szövetségi Oktatási, Művészeti és Kulturális Minisztérium) munkáját.

Új médiumok használata Ausztriában

Az új médiumok bevonása az oktatáspolitikába Ausztriában is nagy kihívás. Egyelőre azonban néhány pozitív példától eltekintve a digitális médiumok lehetőségeit nem használják ki az osztrák alap- és középfokú oktatási intézmények. Ennek több oka van. Először is az iskolák számítógépes felszereltsége hiányos, a tanárok nem elég képzettek a digitális médiumok használatában, nem elegendő számban vannak jelen a piacon az iskolák mindennapi oktatási gyakorlatában alkalmazható tanítási és tanulási szoftverek.¹⁶

Ennek ellenére az osztrák oktatáskutatók széles körben foglalkoznak azzal a kérdéssel, hogy vajon a digitális médiumok milyen hatással lesznek a hagyományos taneszközök, valamint tankönyvek jövőbeni használatára.

A kérdéseikre még nincs egyértelmű válasz. Egyelőre azonban úgy néz ki, hogy Ausztriában a tankönyv még hosszú ideig jelentős szereplő marad az oktatásban.¹⁷

NÉMETORSZÁG

A Német Szövetségi Köztársaságban az oktatáspolitikai alapelvei központilag meghatározottak. A törvény alapelveként fekteti le, hogy a tanulók anyagi és szociális helyzetüktől függetlenül bármilyen taneszközhöz, tankönyvhöz hozzájussanak. Ezek költségeit az állami iskolákban vagy egyáltalán nem vagy csak részben kell a tanulónak viselniük.

¹⁶ Schartner Christian: *Schulbuch und Neue Medien – Thesen zur Diskussion*. Projektzentrum Compäd, 2009. http://www.eduhi.at/dl/o3tel_09.pdf.

¹⁷ Schartner Christian: *Schulbuch und Neue Medien – Thesen zur Diskussion*. Projektzentrum Compäd, 2009. http://www.eduhi.at/dl/o3tel_09.pdf.

Központi alapelvekre alapozva a német oktatáspolitikai szövetségi, tartományi szinten szabályozott. Minden tartománynak külön oktatási minisztériuma, minisztere és saját oktatáspolitikája van.

Tartalmi szabályozás

A tartalmi szabályozás alapja a tanterv. Minden tartománynak saját tanterve van, amelyet a Német Szövetségi Köztársaságban központilag meghatározott alapelvekre, fejlesztési területekre, kompetenciákra alapozva dolgoznak ki.

A tantervek tantárgyanként, tanévekre bontva megszabják a kötelező fejlesztési területeket, a tartalmat és a követelményeket. A legtöbb tantervben jelzik, vagy ajánlják az anyag feldolgozásához szükséges órakeretet is, és pedagógiai, módszertani ajánlásokat is megfogalmaznak.

A tanterv Németországban is döntő fontosságú a tankönyvek jóváhagyása szempontjából.

Tankönyvkiadás és forgalmazás

Németországban számos kiadó működik a különböző tantervek következtében, amely azt is eredményezi, hogy egy iskolatípusra vonatkoztatva rendkívül sok tankönyv van a piacon.

A legnagyobb tankönyvkiadók:

- Ernst Klett Kiadó Stuttgartban;
- Cornelsen Kiadó Berlinben;
- Westermann Kiadócsoport Braunschweigben.

Ez a három konzern osztja fel maga között az iskolai könyvpiac 90 százalékát. A piac maradéka körülbelül 70 független kiadóból áll, amilyen például a *Buchner Kiadó*, a *Mildenerger Kiadó* és a *Stark Kiadó*.¹⁸

A tankönyvkiadók legalább 40 ezer különféle iskolai könyvet árusítanak.

A Német Szövetségi Köztársaságban a tankönyvforgalmazás is tartományi rendszerben történik. Az iskola megrendeli a könyvet a tankönyvjegyzék alapján, megállapodik egy kereskedővel, akiben megbízik, a kereskedő a kiadótól átveszi a könyvet és ellátja az iskolát. A megrendelés és fizetés is eltérő tartományonként. Történhet online, de történhet hagyományos módon is.

A legnagyobb német kiadók multinacionális vállalatok. Tevékenységük, egész Európára kiterjed.

¹⁸ A szakképzési iskolai könyvpiacot az *EINST Képzési Kiadó* uralja, amelyben korábban önálló szakképzési kiadók egyesültek, mint a *Stam Kiadó*, a *Gehlen Kiadó*, a *Kieser Kiadó* és mások. Kisebb szakképzési kiadók az *Európai Oktatási Eszközök* Haanban és a *Merkur Kiadó* Rintelnben, valamint a *Handwerk* és a *Technik Kiadó* Hamburgban.

Tankönyvjóváhagyás Németországban

Németországban csak az illetékes tartományi minisztérium által jóváhagyott taneszközök lehet az iskolákban használni. Kivételt képeznek a tanárok által előállított saját anyagok.

A tankönyvek elbírálására vonatkozó alapelvek közösek.

Ezek alapján dolgozza ki minden tartomány a saját jóváhagyási eljárásának szabályait. Az engedélyeztetést is tartományonként végzik, eltérő előírások szerint. Minden tartományban a bíráló döntő szempontja a tartományi tantervnek való megfelelés. A tartományi minisztérium jelöli ki azt a szakértői bizottságot, amely a kiadott irányelvek alapján minősíti a benyújtott könyvet.

Németországban általában csak kész tankönyveket lehet jóváhagyni, de ez alól, különösen az utóbbi időben, több kivételt is tesznek. Ennek oka az oktatási tartalom gyors változása bizonyos műveltségi területeken, különösen a szakképzésben.

A szakértői javaslatokat a minisztérium, a pedagógiai intézettel együttműködve ellenőrzi és dönt a kiadvány tankönyvjegyzékre kerüléséről. A szakértői bizottság tagjai gyakorló tanárok és felsőoktatási szakértők. A szakértői névsor nem nyilvános.

A tankönyvek vizsgálata 3-tól 6 hónapig tarthat. A jóváhagyási kérelem benyújtásának határidejét a használatba vételt megelőzően az egyes tartományok önállóan szabják meg.

A tartományi minisztériumok a már jóváhagyott tankönyvekre is fenntartják a jóváhagyás megszüntetésének jogát, ha a könyv a továbbiakban már nem felel meg a szakmai, pedagógiai, és didaktikai követelményeknek, továbbá, ha a tanárok, illetve szülők esetleg a jóváhagyás során fel nem fedezett hibákat jeleznek.

Ha egy könyvet nem hagynak jóvá, akkor a minisztériumnak az elutasítás okát indokolnia kell.

A kiadó kérésére a minisztérium a könyv vizsgálatáról készült véleményezést megküldi a kiadónak, a bírálók megnevezése nélkül, azzal a feltétellel, hogy a véleményt a kiadó nem hozza nyilvánosságra.

Az engedélyezési eljárás díjköteles. A díj mértékét az államigazgatási eljárások díjazására vonatkozó törvény alapján állapítják meg. Általában a jóváhagyási díj hússzorosa a vizsgált tankönyv árának. Ennek az összegnek a 80 százaléka a szakértők díjazására, 20 százaléka a jóváhagyási folyamat adminisztrációjára szolgál.

Észak-Rajna-Vesztfália (NRW)¹⁹

A taneszközök engedélyezését a tartományi Iskola, Ifjúsági és Gyermekegyügyi Minisztérium (*Ministerium für Schule, Jugend und Kinder*) szabályozza.

Minden évben elkészül egy tájékoztató, ami a taneszközökre vonatkozó szabályozást tartalmazza. Ez általában három fő részből áll: (1) a jogszabályi előírásokból, (2) a tanulók

¹⁹ Zulassung von Lernmitteln. RdErl. des Ministeriums für Schule, Jugend und Kinder v. 3. 12. 2003 (ABl. NRW. 2004 S. 9).

támogatásából és a fizetendő önrész ismertetéséből, valamint a (3) tankönyvek jóváhagyásából és az arra a tanévre jóváhagyott taneszközök jegyzékéből.

A rendelet taneszköznek nevez mindent, ami a tanulók úgynevezett integrált tanulási környezetéhez tartozik, amit az oktatásban folyamatosan használnak. Ide tartoznak a különböző médiumok, beleértve a tankönyveket is. Az iskola csak engedélyezett taneszközöket használhat.

Az engedélyezés feltétele, hogy a taneszköz feleljen meg:

- az oktatás központilag meghatározott irányelveinek, a tanterveinek és előírásainak, valamint az alkotmánynak;
- a tudomány jelenlegi ismereteinek;
- legyen alkalmas a közösségben és az egyéni tanulásban történő alkalmazásra;
- ne kész ismereteket adjon, hanem segítse, irányítsa a tanulókat az ismeretek önálló felfedezésére;
- csak olyan taneszközöket lehet engedélyezni, amelyek a tanulók számára egy teljes tanévben, a gimnáziumok esetében teljes félévben, megfelelő, költségtakarékos oktatást biztosítanak.

Az engedélyezést a kiadók kérik. A kiadó beküldi a bíraltatni kívánt taneszközt a bíráló bizottsághoz egy rövid nyilatkozat kíséretében. A nyilatkozat szövegét mellékeljük (lásd 1. sz. melléklet), ugyanis van olyan könnyített jóváhagyási eljárás is, ahol a benyújtott könyvet nem vizsgálják, a nyilatkozat önmagában elegendő a jóváhagyáshoz.

Az engedélyezést a minisztérium hivatalos jegyzéken nyilvánosságra hozza. A jegyzék online érhető el.

A megadott engedély visszavonható, ha a taneszköz nem felel meg a kiadó által adott nyilatkozatban foglaltaknak. Ez esetben a taneszközt a jegyzékből törlik.

Észak-Rajna-Vesztfáliában háromféle jóváhagyási eljárás létezik:

1. iskolai szintű engedélyezés (ún. *Pauschale*),
2. egyszerűsített eljárás,
3. szakértői eljárás.

A jóváhagyási eljárás függ attól is, hogy az eszköz mely iskolatípus és szakterület számára készült. A minisztérium jegyzékben adja meg, hogy mely esetben, melyik eljárást kell lefolytatni.

Az iskolai szintű engedélyezés a legegyszerűbb. Ez esetben ugyanis az érintett iskola maga vizsgálja meg, hogy a taneszköz megfelel-e a jóváhagyás feltételeinek.

Általában ezen a módon lehet engedélyeztetni az atlaszokat, a szótárakat, lexikonokat, bibliákat, katekizmust, imakönyveket, dalos- és szakácskönyveket, valamint a tudományos irodalmat.

Ugyancsak iskolai eljárással lehet jóváhagyni azokat a kiegészítő médiumokat, amelyeket csak bizonyos anyagrészekhez, időnként alkalmaznak.

Az egyszerűsített eljárás esetében az engedélyt részletes vizsgálat nélkül, a kiadó nyilatkozata alapján adják ki. Az ilyen eljárással jóváhagyott taneszközöket a minisztérium időnként szűrőpróba szerint ellenőrzi. Ha az iskolafelügyelet kételyt fogalmaz meg valamely eszközzel kapcsolatban, akkor a minisztérium lefolytatja a szakértői eljárást, és ennek eredményeként hagyja fent, vagy veszi le a kiadványt a jegyzékről.

A szakértői eljárás esetében a minisztérium részletes szakértői véleményt kér a taneszközzel. Ez előkészítésül szolgál a minisztériumi döntés meghozatalához. A döntés lehet engedélyezés, vagy feltételekhez kötött engedélyezés, amely bizonyos határidőn belül változtatást igényel, illetve lehet elutasítás.

A szakértőket a minisztérium bízza meg. Az összeférhetetlenség kizárása érdekében a szakértőnek nyilatkoznia kell arról, hogy elfogulatlan, a munka elvégzésével kapcsolatban összeférhetetlenség nem áll fenn. A szakértő díjazását a minisztérium intézi, de a kiadónak kell ezt a költséget fedeznie. A díj mértékét törvény szabályozza.

Az általános iskolák (*Gesamtschule*) számára a szakértői eljárást kell indítványozni. Ebbe nem tartozik bele a középiskola első fokozata (*Sekundarstufe I.*), amely a tanulók életkorát tekintve, megegyezik az általános iskola felső évfolyamán tanulókéval.

Az egyházi iskolákban használt taneszközök engedélyezése az illetékes egyházi hivatallal együttműködve történik.

Baden-Württemberg²⁰

Baden-Württembergben a közoktatásban részt vevő iskolákban általában csak engedélyezett tankönyveket lehet használni. A tankönyvek engedélyezését a Tartományi Iskolafejlesztési Intézet (*Landesinstitut für Schulentwicklung*) végzi. Az egyházi iskolák tankönyveinek engedélyezése az illetékes egyháziügyi hatóság keretein belül történik.

A baden-württembergi tankönyv-engedélyezési rendelet (*Verordnung des Kultusministeriums über die Zulassung von Schulbüchern*) egyike a legrészletesebb, legterjedelmesebb a 16 tartomány tankönyvrendeletei közt.

Baden-Württembergben a tankönyv olyan nyomtatott könyv, amit az oktatásban folyamatosan, egész tanévben használnak és lefedi az adott szakterület egész évi tananyagát. A tankönyvjóváhagyást külön rendelet szabályozza, amely nem tér ki az egyéb taneszközökre. Egyedül a digitális médium tartozik ide, ha az szervesen kapcsolódik a tankönyvekhez.

Tankönyvnek számít a szöveggyűjtemény, az atlasz és a tankönyvhöz használt kiegészítő anyag is, ha azt egész évben használják.

A tankönyvjóváhagyás szempontjai itt is azzal kezdődnek, amit már az észak-rajna-vesztfáliai jóváhagyásnál felsoroltunk: megfelelés az alkotmánynak, az oktatási alaptörvénynek, a tartományi tantervnek és előírásoknak.

²⁰ *Verordnung des Kultusministeriums über die Zulassung von Schulbüchern.* (Schulbuchzulassungsverordnung) Vom 11. Januar 2007. Baden-Württemberg.

Ezt azonban követi egy hosszú tartalmi, módszertani, nevelési szempontsor, ami ki-egészül nyelvezeti, ábrázolási, terjedelemre vonatkozó követelményekkel, és a tankönyv technikai kivitelezésére vonatkozó előírásokkal is. Például kikötés, hogy a könyvek olyan technikai eljárással készüljenek, hogy a célnak megfelelő alkalmazás mellett legalább 5 évig használhatók legyenek.

A jóváhagyási eljárást ebben a tartományban is a kiadó kezdeményezi.

A kérelmet a vizsgálandó kiadvánnyal együtt, a Tartományi Iskolafejlesztési Intézethez kell benyújtani egy adatlap és kiadói nyilatkozat kíséretében. A nyilatkozatban lényegesen több adatot kell megadni, mint az észak-rajna-vesztfáliai nyilatkozatban. Nyilatkoznia kell, hogy a könyv alkalmazható-e más iskolatípusokban, más szakmacsoportokban, továbbá, hogy erre a könyvre azonos vagy hasonló formában indítottak-e már jóváhagyási eljárást. Ha több tanévre szóló tankönyvsorozat egy tagjáról van szó, akkor meg kell adni a teljes sorozat tematikáját, módszertani elképzelését is.

Ha a tankönyvet makett vagy nyomdakész kézirat formájában nyújtanak be, meg kell adni a megjelenés pontos dátumát, illetve a formai megoldás látványtervét. Továbbá meg kell adni a tankönyv tervezett árát is. Nyilatkoznia kell, hogy a szóban forgó mű végső formájában van, azon már nem változtatnak.

Ha egy könyvet több iskolatípusra is jóvá kívánják hagyatni, akkor az adatokat és a nyilatkozatot annyi példányban kell beadni, ahány iskolatípusra ajánlják.

A tankönyv-jóváhagyási eljárást végző bizottságban részt vesznek a szülők képviselői is, véleményezési joggal.

Az engedélyezésről, a tartományi jóváhagyásról a Tartományi Iskolafejlesztési Intézet javaslatára a minisztérium dönt. A döntés megjelenik a minisztérium hivatalos lapjában.

Itt is lehetséges egyszerűsített eljárás, szűrőpróbaszerű ellenőrzéssel. Ezt a Szülői Tanács is kezdeményezheti.

A rendelet szabályozza a bizonyos változtatásokkal megjelenő utánnomott tankönyvek jóváhagyását is. A változtatás okát ismertetni kell, és a megváltoztatott részeket be kell nyújtani.

A jóváhagyás díjazását itt is a közigazgatási törvény szabályozza.

A jóváhagyás háromféle módon jöhet létre.

1. Jóváhagyottnak tekinthetők azok a művek, amelyekről a kiadó nyilatkozik, hogy a mű megfelel a jóváhagyáshoz előírt feltételeknek. A rendelet felsorolja azokat az iskolatípusokat, amelyek könyvei részben, vagy teljesen mentesülnek a jóváhagyási eljárás alól (ez az ún. *Zulassungsfreiheit*).

Példaként felsorolunk néhány kiadványt, amely vagy az iskola sajátossága, vagy a művek szakiránya, műfaja miatt mentesül a jóváhagyási eljárás alól.

- A vakok, a mozgássérültek, a hallássérültek és a különböző fokú szellemi fogyatékosok tankönyvei.
- A szakiskolai, szakelméleti és gyakorlati oktatás könyvei (de például, nem vonatkozik ez a mentesség a pedagógiai, a nevelési-tanácsadó képzés pszichológia, szociológia, didaktika stb. könyveire).

- Ugyancsak nem kell jóváhagyni a tankönyvhöz kapcsolódó munkafüzeteket, kiegészítő anyagokat, szöveggyűjteményeket (kivéve ez utóbbit, ha azt például tankönyvként, olvasókönyvként használják), feladatgyűjteményeket, táblázatokat.
 - Akkor is el lehet tekinteni a jóváhagyási eljárástól, ha egy iskolatípusba vagy szakirányú képzésbe, nagyon csekély a tanuló létszám. Ez az engedmény azonban visszavonható. Ezekben az iskolákban az iskolai munkaközösség felelős az alkalmazott könyvekért.
2. A rendelet külön felsorolja azokat a kiadványokat, amelyeket egyszerű véleményezéssel jóvá lehet hagyni. Ilyenek például azok a történelem és etika könyvek, amelyeket a reáliskola gazdasági, társadalomismereti szakirányú vagy a nevelési, pedagógiai szakirányú iskolákban használnak.
3. Bizonyos iskolatípusok, bizonyos könyveit részletes szakmai vizsgálat alapján hagyják jóvá. Ez az eljárás általában a történelem, társadalomtudományi területek tankönyveire, egyes gazdaságtudományi tankönyvekre, illetve a pedagógiai, nevelési szakterület iskoláinak tankönyveire vonatkozik.

Tankönyvfinanszírozás

Az oktatás esélyegyenlőségre vonatkozó központi alapelve tartományi szinten a tartomány oktatási minisztériumának jogszabályaiban „tanesszköztámogatás” (*Lernmittelhilfe*) és „tanesszközszabadság” (*Lernmittelfreiheit*) címen jelenik meg.

A tankönyvek és tanesszközök költségeit az iskolafenntartó (*Schulträger*) viseli. A fedezetet a tartományi költségvetésből és a szülői önrészből kapja. A tankönyveket és a jóváhagyott egyéb tanesszközöket az iskolafenntartó vásárolja meg, és ezek az iskola tulajdonába kerülnek. A diákok ezeket kölcsön kapják (néhány tartományban a zsebszámológépeket is).

Tartományonként különböző mértékű hozzájárulást kérnek a szülőktől. Ez 10 százaléktól, önkéntes alapon akár 50 százalékgig terjedhet. Az oktatásban fogyóeszköznek számító eszközöket (füzet, ceruza, festék, gyurma, rajzeszközök stb.) a szülők vásárolják, de vannak tartományok, amelyekben a tanulók ezt is ingyen kapják. A magániskolákban, ahol tandíj van, lehetőség van arra, hogy a tanulók az összes tanesszközt ingyen kapják, de ez nem kötelező az ilyen iskolák számára sem.

Iskolai tankönyvhasználat

Németországban, az iskolában a tankönyveknek ma is jelentős a szerepe, és itt is, mint Ausztriában egyre inkább kezdenek tért hódítani a digitális tanesszközök. Elképzelhető az is, hogy bizonyos tartományok, bizonyos iskolákban a tankönyvek használatát háttérbe szorítják a tanárok által készített anyagok.

A tankönyvek pedagógiai, didaktikai céljukat tekintve, ugyanazon a műveltségi területen is igen különbözők lehetnek. Mivel a tartományok oktatáspolitikai elképzelései eltérőek, tartalmi és feldolgozási sorrendjükben sem egyeznek meg.

Az iskolákban, Németországban is működnek szakmai munkaközösségek. Szerepük az iskola szakmai munkájának irányításában, belső ellenőrzésében és a tankönyvválasztásban jelentős. Természetesen a tankönyvválasztást gazdasági szempontból az illető tartomány oktatáspolitikája a finanszírozáson keresztül is befolyásolja.

A tankönyvekre árkorlát itt sincs, de a tartományonként eltérő mértékű finanszírozás gátat szab a túlköltekezésnek.

Felügyeleti rendszer Németországban is létezik, ezt is a tartományok maguk szervezik meg.

A digitális média kihívásai, e-learning Németországban

A gyerekek és a fiatalok életében egyre nagyobb szerepet játszik a digitális média (internet, chatelés, virtuális közösségek, számítógépes játékok stb.), melyet az uniós tagállamok oktatási rendszereinek, tankönyv-, és taneszköz-politikának is figyelembe kell vennie.

A digitális médiumok használata egy olyan kompetencia, amely ma már az alapoktatásból kikerülő gyerekeknél is az egyik fontos követelmény. Ezért az oktatáskutatók egy része egyetért abban, hogy az új digitális médiumok használatát be kell építeni az eddig használt tankönyvek és taneszközök közé oly módon, hogy azok nem helyettesítői, hanem kiegészítői legyenek az eddig használt hagyományos tankönyveknek.

Az, hogy ezt hogyan lehet úgy megvalósítani, hogy mindez a tanulók versenyképesebb tudásához vezessen, még számos kérdést vet fel. Például: milyen mértékben lehet egyes tantárgyaknál a tankönyv leckéinek, szövegeinek feldolgozását internetes anyagokkal, tanulószoftvekekkel, e-mailekkel stb. kiváltani? Hogyan lehet beépíteni a tananyagba olyan képességfejlesztő eszközök megismerését, mint például az internet segítségével végzett kutatás? Milyen veszélyei lehetnek az internetes anyagok használatának, mire figyeljenek a tanulók? Hogyan kell átalakítani a hagyományos tankönyveket ahhoz, hogy az a digitális médiumokkal együtt optimális módon segítse a tananyag elsajátítását, és az egyéni kompetenciák fejlesztését?²¹

A szakemberek mindannyian egyetértenek azzal, hogy egy ilyen jellegű reformlépés nemcsak a digitális médiumok kifejlesztői és a könyvkiadók együttműködését teszi szükségessé, hanem a teljes oktatáspolitikai reformját (szövetségi és tartományi szinten) is szükségessé teszi, beleértve a pedagógusképzést, illetve a gyakorló tanárok tovább- és átképzését is. Németországban a Szövetségi Oktatási és Kutatási Minisztérium (*Bundesministerium für Bildung und Forschung*) is kiemelt prioritásként kezeli ezt a területet. A 2000 augusztusában meghirdetett „Csatlakozás elzárkózás helyett – IT az oktatásban”²² jelmonddal új programot hirdetett, amely az új médiumok elterjesztését hivatott segíteni az iskolákban, a szakképzésben (*beruf-*

21 BATZNER, Ansgar: *Digitale Medien im Schulbuch. Der Beitrag von Schulbüchern zum Erwerb von digitaler Medienkompetenz. Medienpädagogik und Mediendidaktik*, Bd. 9, Verlag Dr. Kovacs, Hamburg 2006.

22 „Anschluss statt Ausschluss – IT in der Bildung” Ld. *Neue Medien und Bildungstechnologien*. Bundesministerium für Bildung und Forschung, 2010.

liche Bildung) és a főiskolákon.²³ A kezdeményezés legfőbb célkitűzése az volt, hogy a digitális médiumok jelenlétét az oktatás minden területén növelje. Így a digitális médiumok jelenjenek meg a tanulói taneszközökben, tankönyvekhez, gyakorló és értékelő munkafüzetekhez kapcsolódóan, továbbá a tanári és tanítást segítő anyagokban, tanítási/tanulási metódusokban, és az oktatáshoz kapcsolódó adminisztráció (órarendkészítés, értékelések, statisztika stb.) terén is.

A szövetségi kormány által biztosított forrásokból olyan mintaprojekteket valósítottak meg, mint az élethosszig tartó tanulás jegyében a továbbképzési portál, vagy a hálózatos tanulási módszer, amely az internet vagy intranet összeköttetésre épül, és lehetővé teszi az egyének számára, hogy a munkájuk során jelentkező tudás, vagy kompetenciahiány esetén a hálózatba bekapcsolódva sajátíthassák el a szükséges ismeretanyagot, kompetenciákat.

Németországban jelenleg a tanítási és tanulási szoftverek széles skálája létezik, ennek ellenére nagyok a különbségek abban, hogy mely iskolában vannak jelen valóban a mindennapi oktatásban. Ezt elsősorban az iskola technikai felszereltsége és a tanárok felkészültsége határozza meg.

Centralizációs javaslatok Németországban

Németországban a tankönyvpolitika területén átalakítások és változások várhatók a jövőben, amely azzal a következménnyel járhat, hogy az eddig a decentralizációt favorizáló német modell is centralizációs elemeket von be a tankönyvpolitikába. A reform és a változtatás egyik élharcosa a kereszténydemokrata oktatási miniszter, Annette Schavan.

„Nagyon nehezen megmagyarázhatónak tartom, hogy egy ötödik osztályos matematika könyvnek miért kell tartományonként ennyi különböző változatát használni? Ha közös képzési standardokat hozunk létre szövetségi szinten²⁴, úgy gondolom, hogy több közös tankönyvet is használhatunk iskoláinkban.”

Ehhez hasonló kijelentéseivel Schavan miniszter a német politikusok, elemzők és a média köreiben is éles viták tárgyává tette a német taneszközök kérdését. A tartományi miniszterekhez hasonlóan, a liberális (FDP) frakció oktatáspolitikusa, Patrick Meinhardt, szembe szállva Schavan javaslataival, úgy érvelt, hogy „Az oktatáspolitikát jelenleg is és a jövőben is tartományi kompetencia marad.” A német pedagógus szakszervezet is kritizálta a minisztert a centralizációs tervei miatt, mert ezekben a tanári szabadság korlátozását véli felfedezni. Széles körben képviselt érv az is, hogy a rengeteg különböző tankönyv és ezzel párhuzamo-

²³ *Neue Medien und Bildungstechnologien*. Bundesministerium für Bildung und Forschung, 2010.

²⁴ A kilencvenes évek végén a német oktatási rendszerről nemzetközi összehasonlításban elvégzett kutatások és elemzések (TIMSS, PISA Study stb.) a német oktatási rendszer számos hiányosságára mutattak rá. Ettől fogva az oktatáspolitikai reformja fontos kormányzati prioritássá vált. Széles körű szakmai és politikai vita övezi a kérdést. Az egyik új irányvonal az úgynevezett Nemzeti Oktatási Standardok kidolgozása. Erről lásd *Zur Entwicklung nationaler Bildungsstandards*. Expertise. Bundesministerium für Bildung und Forschung, Bonn, Berlin, 2007.

san a különböző kiadók egyidejű tevékenysége a német piacon az intenzív versenyt erősíti, amely a könyvek és segédeszközök minőségének fenntartásához elengedhetetlen.²⁵

Annette Schavan ennek ellenére kitart a tervei mellett, amelyek egyébként a német oktatási rendszer színvonalának növelése érdekében létrehozott képzési standardok, valamint hosszú távon a tanulók Németországon belüli mobilitásának a biztosításához is szükségesek. Jelenleg ugyanis, ha egy német diák egyik tartományból a másikba költözik, akkor gyakran előfordul, hogy teljesen más tankönyvekből kell folytatnia ugyanannak a tárgynak a tanulását. Az esélyegyenlőséghez és a mobilitáshoz (ami egyébként nemcsak egy német nemzeti, hanem uniós célkitűzés is) a könyvek és taneszközök nagyobb fokú egyezésének és összehasonlíthatóságának is meg kell valósulnia. Ez persze azzal jár, hogy kevesebb kiadó, és egy-egy iskolatípust és szintet tekintve kevesebb könyv, valamint taneszköz lehet a piacon.²⁶

25 „Einheitliche Schulbücher für Deutschland” <http://www.bildung-news.com/news/bildung/einheitliche-schulbuecher-fur-deutschland/>.

26 U. o.

MELLÉKLET

Erklärung des Verlages zum Lernmittel		
Wir haben das Lernmittel	für das Fach	der
<small>(Titel)</small>	<small>(Fach)</small>	<small>(Schulform)</small>
in NRW entsprechend den gültigen Richtlinien und Lehrplänen entwickelt. Das Lernmittel versorgt die Schülerinnen und Schüler der Jahrgangsstufe/des Kursjahres vollständig.		
Uns ist bekannt, dass in den Schulen nur solche Lernmittel eingeführt und genutzt werden dürfen, die vom Ministerium für Schule und Weiterbildung NRW zugelassen worden sind.		
Wir haben die Regelungen zur Zulassung beachtet und bitten um Zulassung des o.g. Lernmittels.		
Wir versichern, dass das o.g. Lernmittel von uns sorgfältig geprüft worden ist und alle Zulassungsvoraussetzungen erfüllt.		
Wir beantragen die Aufnahme des Lernmittels in das „Verzeichnis der zugelassenen Lernmittel in NRW“.		
Stampel und rechtsverbindliche Unterschrift		

A nyilatkozatban a következőket kell feltüntetni, illetve a következőkről kell nyilatkozni:

- A kifejlesztett taneszköz címét, a szakot és az iskolatípust, az évet/félévet, amihez készült.
- A taneszköz megfelel az NRW oktatáspolitikai előírásainak és az adott szak tantervének.
- A taneszköz tartalmazza a nevezett teljes tanév vagy teljes félév adott területen szükséges tananyagát.

Ismert számunkra (a kiadó számára), hogy az iskolákban csak az NRW Iskola és Továbbképzési Minisztérium által engedélyezett taneszközöket lehet bevezetni.

Mi az engedélyezés szabályait figyelembe vettük és kérjük a nevezett taneszköz jóváhagyását.

Biztosítjuk, hogy a nevezett taneszközt a kiadó megvizsgáltatta és az minden engedélyezési feltételnek megfelel.

Indítványozzuk a taneszköz felvételét az NRW jóváhagyott taneszközjegyzékére.